

Cebelitarık Krizinin Kelebek Etkisi

İngiltere, geçen yıl 23 Haziran'da yaptığı referandum sonucunda %52 oyla Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılma kararı aldı. Bu karara binaen de 29 Mart'ta İngiltere Başbakanı Theresa May, AB'nin Lizbon Antlaşması'nın birlikten ayrılmayı düzenleyen 50. Maddesi çerçevesinde Brüksel'e resmî ihbarda bulunarak ayrılma için müzakere sürecini devreye soktu. İki tarafın da dostluk mesajları ile başladığı Brexit sürecinin en kritik konularından biri ise, İngiltere'nin denizaşırı toprağı olarak kabul edilen Cebelitarık'ın statüsü meselesi oldu.

İngiltere, Cebelitarık Boğazı'nın Avrupa kıtasındaki kısmında yer alan ve stratejik öneme sahip bulunan Cebelitarık bölgesini kendi denizaşırı toprağı olarak tanımlıyor. 18. yüzyıldan itibaren İngiliz hâkimiyeti altında olan Cebelitarık'ın statüsü hakkında, bölgenin bütün sınırlarının çevrilmiş olduğu İspanya ile İngiltere arasındaki anlaşmazlık uzun yıllar çözülememiş, ancak 1967 ve 2002 yıllarında yapılan iki referandumda da bölge halkının Birleşik Krallık hâkimiyeti altında kalmayı tercih etmesi, tartışmaya son noktayı koymuştu.

Son dönemde yine aynı bölge halkı, İngiltere'nin AB'den ayrılması konusunun oylandığı referandumda %96 oranında AB'de kalınması yönünde oy kullandı. Bu sonucu gerekçe gösteren İspanya, durumdan istifade etmek için bölgenin statüsü hakkında yeni bir hamle yaparak bölgenin egemenliğini kendisi ile paylaşması için İngiltere'ye teklifte bulundu. Böylece, bölgede İngiltere'nin yanı sıra İspanya bayrağının da dalgalanmasıyla Cebelitarık'ta yaşayan halkın, AB üyeliğinin getirdiği bazı ayrıcalıklardan faydalanmaya devam edebileceğini belirtti. İspanya'nın bu teklifine sert tepki gösteren İngilizler, bölgenin pazarlık konusu olmadığını ve her türlü yolla korunacağını açıkladı. Hatta muhafazakâr kanadın eski lideri, Cebelitarık'ın korunması adına zamanında Margaret Thatcher'ın Falklands adalarını korumak için yaptığı gibi, Theresa May'in de Cebelitarık'ı korumak için asker gönderip savaşa girmesi gerektiğini savundu.

Bu tehditlerden sonra İspanya, İskoçya'da yapılacak olan bağımsızlık referandumuna odaklandı ve referandumdan Birleşik Krallık'tan ayrılıp AB'de kalma yönünde bir talep çıkması durumunda bu talebi veto etmeyeceğini ilan etti.

Cebelitarık'ın Önemi

İki ülkenin savaşa girme ihtimalinin bile dile getirildiği Cebelitarık'ın önemi nereden geliyor?

6,8 kilometrekarelik yüz ölçümüne sahip Cebelitarık, Afrika'nın kuzey kıyısından yaklaşık olarak 20 kilometre uzakta, stratejik öneme sahip bir bölge. Bölgede, İngiltere'nin bir limanı ve havaalanı yanı sıra bir de askerî üssü bulunuyor. Ayrıca, deniz yolu ile yapılan ticari nakliye, petrol taşımacılığı ve askerî taşımacılıkta da önemli bir geçit olan Cebelitarık Boğazı, sadece sayılan bu özelliklerinden dolayı bile büyük önem arz ediyor. Öte yandan AB de Cebelitarık'a özel bir statü tanımış durumda. Buna göre, Cebelitarık AB'nin bir parçası olmasına rağmen, uygulanan ortak vergi politikaları gibi politikalarından muaf tutuluyor. Bunun neticesinde, bölgede ödenmekte olan gelir vergisi, AB ülkelerinde ödenen gelir vergisinin çok altında kalıyor. İspanya bu sebeple bölgeyi bir vergi cenneti olmakla itham ediyor.

Mevcut konjonktürde Cebelitarık'ın transit ticarete sahip olduğu stratejik önem sebebiyle burayla ilgili çekişmenin sadece AB ve İngiltere arasında kalmayacağını ve kelebek etkisi yaratıp daha büyük bir krize dönüşeceğini söylemek mümkün. Örneğin, İspanya bir taraftan Cebelitarık hakkında egemenliğin paylaşılmasını talep ederken, diğer taraftan Fas topraklarında yer alan Ceuta ve Melilla bölgelerini kendi toprağı olarak görüyor. Ancak yaşanan son gelişmeler üzerine Fas'ta da söz konusu iki bölgenin egemenliğin paylaşılması hakkında talepler yükselmeye başladı.

Öte yandan Cebelitarık Boğazı, Akdeniz'e girmek ya da çıkmak isteyen gemiler için bir tıkanma noktasıdır. Yani herhangi bir savaş durumunda bu boğazda çok az sayıda gemi ile büyük donanmalara üstünlük sağlanması mümkün olabilir; bu da bölgenin stratejik önemini arttıran sebeplerin en önemlilerinden biri olarak görülüyor.

Cebelitarık Boğazı ayrıca, ABD'nin nükleer başlıklara sahip denizaltıları için de erişilebilir bir liman

konumundadır. Çünkü ABD gemileri, Cebelitarık Üssü'nde hiçbir bilgilendirme yapmaksızın demirleme hakkına sahipken, Akdeniz'de İspanyol ve diğer NATO üslerini ancak önceden haber vererek kullanabilmektedir. Bu da ABD için, yapacağı operasyonlar hakkında hassas bilgilerin paylaşılması anlamına gelmektedir. Bunun yanı sıra, Cebelitarık Limanı'nda diğer limanlarda bulunmayan ve bazı ABD donanma gemilerinin ihtiyaç duyduğu akaryakıt da depolanıyor.^[1] Askerî gerekçeler dışında Ortadoğu'dan ABD'ye petrol taşımakta olan gemilerin de bu boğazı kullanmaları sebebiyle ABD'nin kendine daha yakın gördüğü İngiltere'nin bölgedeki egemenliğinin paylaşılması konusuna karşı çıkacağı muhakkaktır.

Bu arada İspanya, Cebelitarık Limanı'nın tam karşısında yer alan Ceuta Limanı'nda, AB'nin ambargo kararına rağmen, Rus donanmasının demirlemesine izin veriyor. Rus donanmasının ABD'nin nükleer güç taşıyan gemilerinin demir attığı limanın hemen karşısında demirlenmesi, yapılacak operasyonların bilgilerinin sızması ihtimali açısından da endişe ile karşılanıyor.^[2]

Kıbrıs'taki İngiliz Üsleri

Cebelitarık dışında Brexit sürecinde İngiltere'nin karşılaşacağı bir diğer sorun da Kıbrıs'ta bulunan iki askerî üssünün akıbeti konusu. Dekelya ve Aktroiir bölgelerinde bulunan bu üslerde, 3.000 İngiliz askeri görev yapıyor. Üslerden birinde, dünyadaki bütün ülkelerde yapılan telefon görüşmelerinin dinlenebildiği ECHELON sistemi de yönetiliyor.

AB'nin yürütme organı olan Avrupa Komisyonu'nun birlik üyesi 27 ülkeye gönderdiği ve Brexit sürecinde izlenecek "Yol Haritası"na ilişkin konuların paylaşıldığı mektuplardan Kıbrıs'a gönderilen mektupta da bu üslere dikkat çekiliyor. Söz konusu mektupta, AB üyesi olmayan ülkelerin birlik topraklarında AB onayı olmadan askerî üs bulundurma hakkı olmadığı hatırlatılıyor. Bu gelişme üzerine bir telefon görüşmesi yapan İngiltere ve Güney Kıbrıs Dışişleri Bakanları, konu hakkında herhangi bir pürüzün çıkmaması üzerinde mutabık kaldıklarını açıkladılar.^[3]

Cebelitarık egemenliği ve Kıbrıs'ta bulunan askerî üslerin akıbeti konusunda İspanya ve AB tarafından her ne kadar baskılar sürse de ABD'nin desteğini arkasına alan İngiltere'nin bu iki konuda geri adım atmayacağı tahmin ediliyor. Zira eğer AB, özellikle Cebelitarık konusunda baskı uygulamaya devam ederse bu, önümüzdeki günlerde daha büyük bir krizin tetiklenmesine neden olabilir.

[1] <https://warontherocks.com/2016/08/as-brexite-looms-troubled-seas-around-gibraltar-should-have-washingtons-attention/>

[2] <http://www.heritage.org/defense/report/us-should-condemn-spains-military-support-the-russian-navy>

[3] <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39481699>